

Българската лавандула – с висока оценка на международния парфюмериен пазар

Автор(и): доц. д-р Иван Янчев, Аграрен Университет

Дата: 01.08.2015

През последните години лавандулата се наложи като основно етеричномаслено растение в България. Съцветията съдържат етерично масло, което намира широко приложение в парфюмерийно-козметичната промишленост. Заради приятния си специфичен аромат навлиза в бита на хората.

България е едно от местата в света, където лавандулата намира най-благоприятни условия за отглеждане. Нейната висока продуктивност е в съчетание с високо качество на маслото. Сред международния парфюмериен бранш тя е позната като българска лавандула или като българско лавандулово масло. С високата си рентабилност като трайно насаждение без специални резитби и стопански важни болести лавандулата бързо привлича вниманието на хора от различни професии, които желаят да я отглеждат през свободното си време, за да повишат жизнения си стандарт.

Високата икономическа ефективност, формираща печалба от 500–600 лева на декар, е мотивацията за създаване на лавандулови насаждения. Игнорирана в миналото от стратегическите култури, оставена на втори план в предпланинските райони, днес тя е и в равнините, и в Добруджа. Плодородните почви и качествените български сортове дават възможност за разгръщане на продуктивния потенциал на лавандулата и предизвикват значителен интерес към нейното отглеждане.

Лавандулата е Средиземноморско растение. В диво състояние се среща в южните части на Европа, Северна Африка и в някои райони на Арабския полуостров. Биологичните ѝ особености се демонстрират с факта, че може да се отглежда при различни почвени и климатични условия и на терени с надморска височина от 0 до 1000 м.

Лавандулата е топлолюбиво и същевременно студоустойчиво растение. Афинитетът към топлина се свързва с фазите бутонизация – цъфтеж, когато високите температури от 40–50 градуса на слънце повишават синтеза на масло, докато в състояние на покой през студените месеци храстите издържат до минус 30 градуса, което прави лавандулата уникално растение с висок добив и високо качество в уникалния климат на България. Лавандулата е медоносно растение и медоносната пчела е основният ѝ опрашител, което оказва влияние върху вегетативното ѝ размножаване, а именно чрез вкореняване на резници от автентичните български сортове. Всеки, който е прочел или са му разказали за възможностите на лавандулата, си задава въпроса какво е необходимо за създаване на малко лавандулово насаждение от 5, 10 или 15 декара? И отговорът е в подобни размери да притежава или арендува за десетина години съответната площ. Площите да са на равни или наклонени терени, да не задържат вода и да са от по-тъмните почвени типове, да нямат отклонения от нормалните параметри, като засоленост, киселинност и др. – за това трябва консултация със специалист. Това, което всеки би могъл да направи, е да почисти терена от храсти, камъни, дървета и други инертни примеси, да заравни площта и да изоре двукратно – първо до 20–25 см и второ до 30–35 см. След първото изоравање се извършва запасяващо торене с фосфорни и калиеви торове от порядъка на 50 и 20 кг/дка. До засаждането площите се поддържат чисти от плевели чрез култивиране или дискуване в зависимост от влажността им.

От седемте български сорта най-много насаждения се създават от Севтополис, Дружба и Юбилейна поради пластичността им и високото качество на маслото. Набавянето на посадъчен материал трябва да се осигури от сертифициран производител, който да гарантира автентичността на сорта и неговата чистота. За по-голяма сигурност изявете желание да се запознаете с маточното насаждение на съответния производител и по размерите и състоянието му да прецените неговите възможности. От един маточен храст могат да се получат 150 качествени резника, а за един декар насаждение са необходими 2000 вкоренени резника. За да търгува с посадъчен материал, производителят трябва да произвежда от 300 000 до 400 000 резника за площи съответно 150–200 декара, което означава, че е задължително да има около 3000 изрязани маточни храста само с едногодишни леторасли. Такива са потенциалните възможности на средните еднолични производители.

Стандартният посадъчен материал трябва да отговаря на следните изисквания съгласно БДС: височина на надземната част не по-малко от 10 см, дължина на кореновата система не по-малко от 8 см, дебелина на условната коренова шийка не по-малко от 4 мм, разклонения на надземната част не по-малко от 2 броя.

Търговията с посадъчен материал се осъществява през октомври и ноември под формата на снопчета от по 50 растения. По-рано закупеният разсад трябва да се развърже и подреди рехаво в дълбока бразда, която се зарива с почва и леко се уплътнява. Ноември и декември са най-благоприятните месеци за засаждане на нивата. Разсаждането става най-често ръчно, чрез садилна наричани „Мечове“, използвани в горските стопанства за залесяване. Те представляват заострена тръба Ф-3/4, снабдена със степенка и ръкохватка. На по-големи и равни терени може да се използва разсадопосадъчна машина за пипер. При ръчно засаждане полето предварително се маркира с култиватор на междуредово разстояние 140 см, каквото е прието за отглеждане на лавандулата и което екратно на универсалното за повечето машини междуредие от 70 см. Това дава възможност през първата и втората година окопаването да се извършва с култиваторите за слънчоглед и царевица, без разместване на работните органи.

В лавандуловите площи е много удобно да се използва и УНЛМ- универсалната навесна лозарска машина, с която може да се извършва и загребване и отгребване на насажденията. Въртередовото разстояние е 30 см, с което се осигуряват 2000 растения на декар. Дълбочината на засаждане най-често е до началото на първото разклонение или растенията се загърлят до там, ако са засадени по-плитко или две седмици по-късно, ако почвата улегне. Качеството на засаждането се свързва с предстоящите студени месеци, в които, от една страна, да се предотврати измръзване и от друга – с много по-негативни последствия е възможността за изтегляне. Лавандулата е растение, което не понася подсаждане и грижите за осигуряване на посочения брой растения е през първата и отчасти през втората година, като по-късното подсаждане води до задушаване на по- младите растения от корените на старите и няма стопански ефект. Посадъчният материал представлява растения в покой при закупуването и след разсаждането на основното поле, който така остава до началото на следващата пролет. Събуждането на растенията се осъществява при повишаване на температурите от 0 до 2–3 0С, но най-чувствително това е при настъпване на 7–8 0С, което е температурен ресурс, характерен за ранните пролетни култури. Лавандулата е растение твърде чувствително към температурата, при нейното понижаване под нулата преминава в принудителен покой, съответно и обратно. Това явление може да се случи по няколко пъти през есента, през пролетта, а често и през зимата, когато има опасност от негативни, макар и неголеми последствия.

Лавандулата не понася преовлажняване, затова ниските места трябва да се дренират. Рано напролет основните грижи за лавандулата се свеждат до опазване на полетата от плевели, към които тя е твърде чувствителна.

От изследванията, свързани с торенето на лавандулата, е установено, че еднократното внасяне на 30 кг/дка амониева селитра и 50 кг/дка троен суперфосфат рано напролет, задоволява напълно растенията и гарантира добив на цвят от 500 до 650 килограма от декар. Още по време на първата вегетация на постоянното поле лавандулата започва да цъфти. За по-

доброто формиране на младите храстчета в началото на цъфтежа съцветията се отстраняват чрез коса или моторна кордена косачка. Прибирането на съцветията през първата година не е рентабилно, но малка част от тях могат да бъдат изварени в дестилерия за запознаване с процеса на косене, транспортиране и от части с качеството на маслото.

В зависимост от сорта и района, в който се отглежда лавандулата, цъфтежът започва през последната десетдневка на юни и продължава до края на юли. В топлите и с по-малка надморска височина райони той започва по-рано, а в по-високите места – по-късно. От многогодишни изследвания е установено, че съдържанието на етерично масло е различно в различните фази на цъфтежа, както и в различните часове на денонощието. Проведените проучвания на динамиката на цъфтежа и натрупването на етеричното масло в цвета дават основание да се направят следните изводи за практиката:

- Общата тенденция на натрупване на етеричното масло в цветовете на лавандулата е увеличение на съдържанието му с напредване на растежа. Най-благоприятният срок за жътвата е във фаза цъфтеж – при 75 до 100% разцъфтяване. Забавянето на прибирането, извършено след 100% цъфтеж, дори и малко след това, не води до чувствителни загуби. На големи площи, прибирането трябва да започне още при 50% цъфтеж, масово да се извършва при 75–80% с оглед да приключи до пълното изцъфтяване, но да не продължи повече от 20–25 дни.
- Линалилацетатът се запазва без съществени изменения при цъфтеж 50% на растенията до прецъфтяването.
- Общата тенденция в съдържанието на етерично масло през денонощието е повишението му през деня и намаляването му през нощта.
- Прибирането трябва да се извършва в слънчево и тихо време. Дъждът оказва рязко влияние за намаляване съдържанието на етерично масло от 20 до 40%.
- Пожънатата суровина трябва да се транспортира и дестилира веднага. Не трябва да се допуска престояването на пожънатия цвят в чували, защото лесно се запарва.
- Съхранението може да стане без съществена загуба до 24 часа след жътвата, когато ожънатият цвят се оставя на ръкойки върху храстите.
- Прибирането може да се извърши ръчно със сърп, полумеханизирано с храсторез и механизирено с лавандулоприбиращи машини.